

PERARE que admeteren Krüger, *Gegenst. Sanabria*, 262; i Fahrholz, *W. u. W. Ariège*, 129); veg. REW, 8620; DCEC/DECH v, 458a3-16; afegim-hi aranes *tèmpla, templèta*, id.; Roergue *timple, timplot* (Vaysier), fr. *tamplon* «instrument en forma de peigne au bout, destiné à tendre le tissu sur le métier ---»; gall. *tempreiro > *tempereiro* «hierro terminado en varias puntas con que sujetan la tela las mujeres dedicadas a tejer» (a Moura, Ourense, *Cuad. Est. Gall.*, 430); Luc-¹⁰ *ca tempia*, fr. *temp(l)e* (REW). Tot això més aviat d'ací que no pas de *TEMPLA*. Igualment en el gascò de Barossa, *tèmpla* «cheville fermant le collier de bois des bestiaux», car altrament ha pres el sentit de «lisière d'étoffe» a quasi tot el domini gascò: Bearn, Bigorra, Gers, Comenge, i Garona avall des de Saint Gaudens fins a Agén (> *temblà* en els BPyr.), *ALGc.* III, 770.

Tèmpora, temporada, V. temps Temporal, V. temps, templa Temporalitat, temporani, temporari, temporejar, temporer, témpores, temporitzar, V. temps Tempració, temprador, temprament, temprança, temprar, tempre, V. trempar

TEMPS, del ll. TĒMPUS, ØRTIS, acusatiu TĒMPUS. □²⁵ 1.ª doc.: orígens.

«Mando --- que Na Dolça, filia mea, que aja açò que ego li doné, en *temps* de nupciis» a. 1237 (*RBiblgCat.* IV, 29); «volem nós En Poncz bispe --- e nós En Roger comte de Foix --- que si s'esdevenia emfre aquest *tems* desus dit, que --- negun dan fos fait --- que aquel sia emenat emfre 20 dies» 1244 (PPujol, *DocVgÜrg.*, 9.24).

'Període de temps': «--- Una germana donà-la per muller --- a cap d'un *temps* murí la germana --- e l'emperador pres altra muller ---», Desclot (*NCl.* II, 6.5). «--- Quan hagü ben remirat --- lo dessusdit hom de mija estatura, a mi fos vijares que veés lo rei En Joan --- que poc *temps* havia que era passat d'aquesta vida ---», BMetge (*Somni* I, 18.13). 'Moment temporal en què s'esdevé una cosa': «Lexam les vanes glòries d'aquest món per conseguir al seu regne --- e membràns encara a Nós les grans gràcies que Ell --- nos havia feytes en *temps* de la nostra vida e --- volguem leixar la nostra voluntat per la sua», Jaume I (Ag., 6.7). «--- Passar en Calàbria per combatre ab lo rei Carles --- que no-i calgués anar a Bordeu --- lo Sr. rei d'Aragó --- estec en Calàbria, e dins aquells quinze jorns hac tota la costera --- e adelitava-s'hi, mas con li membrava quant havia anar al *temps* de la batalla, tot l'enteniment li mudava», Muntaner (fets de 1283, § 75, Casac. II, 29.16).

'Les estacions de l'any' abans de la introducció del tardà llatínisme *estació*, es parlava «dels quatre *temps* del any: estiu, ivern, ver e autumpne» (var. *altumpne*),⁵⁵ Llull (*Merav.*, *NCl.* II, 28) i el mateix feia encara StVidentF (*Quar.*, 249.144). 'Temps atmosfèric, estat meteorològic d'un país': «Ab aquella galea tornam-nos-en --- envés la mar de Menorques --- e l'altre dia, a hora de vespres, levà-s un orre *temps* de levant, e féu un

arch blau e vermeyl --- e levà-s una mànega ---; e en lo diluns féu pus fort *temps* que no havia feyt lo disapte --- sí que-ns durà --- tro al dimecres, que anc aquest mal *temps* no cessà; sí que deyen los mariners que --- anc no viren tan mal *temps* com aquel era estat», Jaume I (§ 485-6, Ag., 474-5).

Un fet cabdal de semàntica internacional és aquesta confusió en un sol mot de les nocions de 'temps cronològic' i 'temps atmosfèric': de cap manera no és això un fet lingüístic natural i universal per més que ens ho pugui semblar a la gent de llengua romànica; al contrari: en conjunt es tracta d'un fet sobretot romànic, estrany a les llengües de l'Antiguitat i poc estès o només parcialment compartit en la major part de les llengües modernes europees i veïnes; com és sabut les llengües germàniques distingeixen rigorosament una idea de l'altra amb mots ben diferents — angl. *weather* a distinció de *time*, al. *wetter* enfront de *zeit*— i també el llatí distingia bé entre *tempus*, amb aquest últim sentit, i en l'altre *tempestas* (de vegades *caelum, aer, dies, serenitas, sudum*, però mai *tempus*).

En un article de revista andònim (que, breu i indocumentat, no cal citar millor, c. 1954) lleigeixo el suggeriment que la confusió romànica, que també s'estén al gr. modern *καιρός*, es deuria a la menor necessitat d'una expressió diferent en el clima mediterrani, donada la nostra fixesa climàtica, que correspon amb tota regularitat a les estacions. És una idea que en principi es veu discutible, però que val la pena de verificar amb un poc d'enquesta inter-lingüística; car, que hi hagi alguna cosa d'això, la investigació no hi aporta neta confirmació ni refuta aquesta teoria fins al punt de negar-li tota versemblança.

Tanmateix l'autor va pendre un punt de vista germànic massa unilateral, car la convergència lèxica de les dues idees no és pas exclusiva de la Romània, sinó amb eco considerable en altres parts del món: ni les llengües de clima nòrdic distingeixen totes, ni la distinció va ser sempre estranya a les llengües del Sud. El fet és que totes les llengües germàniques distingeixen unànimement, almenys des de l'alta E. Mj., car la distinció moderna en els dos mots ja es troba en a.-al. ant. (*wētar/zeit*), b.-al. ant. (*wēdar/tid*) i esc. ant. (*veðr/tið* o *timid*), i continua fins avui en totes: danès *vejr/tid*, suec *väder/tid*, neerl. *ve(d)er/tijd*; i la unificació en les romàniques s'estén a totes des del portuguès fins al francès i el romanès, el qual sí bé no sols posseeix *temp* sinó també l'eslavisme *vreme*, usa tots dos igualment per a una cosa i per a l'altra; només hi ha l'excepció del sobreselvà (*aura=wetter*, i *peda* o *temps=zeit*), llenguatge sotmès des d'antic a l'ascendent alemany.

Però en altres llengües els fets no són tan nítids. En basc hi ha bastant de distinció però amb excepcions: *giro* i *egualdi*=*weather* enfront *asti*=*χρόνος* i *beta*=*καιρός* 'ocasió o temps en què es fa una cosa'; però hi ha encara *aro* i *denbora* que expressen totes dues idees: és veritat que *denbora* és romanisme segur (<TEMPORA);¹ i *aro*, molt suspecte de ser-ho (<AER?). En àrab, bastant de distinció: 'time' és *zamān* o *waqt*,